

dr hab. Tomasz Maliszewski, prof. AMW

Gdynia, dn. 7 września 2022 r.

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni
Katedra Studiów Edukacyjnych

RECENZJA

osiągnięcia naukowego oraz całokształtu dorobku

Dr IWONY CZARNECKIEJ

**w postępowaniu o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych
w dyscyplinie pedagogika**

Podstawa prawna przygotowania recenzji

Podstawą przygotowania recenzji jest uchwała Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie nr 372/2022 z dn. 22 czerwca 2022 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Iwoni Czarneckiej – w nawiązaniu do decyzji Rady Doskonałości Naukowej o wyznaczeniu autora niniejszej opinii do pełnienia funkcji recenzenta w tym postępowaniu (pismo DRKN.Z5.400.18 z dn. 30 maja 2022 roku).

W świetle wymagań określonych w Ustawie z dn. 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2022 r., poz. 574 z późn. zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: „*posiada stopień doktora*” (art. 219, ust.1, pkt 1) oraz „*posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit.a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne*” (art. 219, ust. 1, pkt 2) i „*wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej*” (art. 219, ust. 1, pkt 3).

Przedmiot recenzji

W związku z przywołanymi wyżej regulacjami prawnymi ocenie recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk

społecznych w dyscyplinie pedagogika dr Iwonia Czarneckiej podlega przede wszystkim wskazana przez Nią jako osiągnięcie naukowe monografia (zgodnie z art. 219, ust. 1, pkt 2a). Ważnym elementem oceny dorobku Habilitantki jest analiza Jej pozostałej aktywności naukowej (wg zapisu art. 219, ust. 1 pkt 3) – zwłaszcza publikacyjnej. W celu dopełnienia swojej opinii recenzent odnosi się także do innych obszarów działalności dr Iwony Czarneckiej – zakresu dydaktyki akademickiej, działalności organizacyjnej i popularyzatorskiej. W końcowym fragmencie recenzji zawarte zostały konkluzje, dotyczące całościowej oceny dotychczasowego dorobku dr Iwony Czarneckiej.

* * *

1. Charakterystyka ogólna sylwetki Habilitantki

Pani Doktor Iwona Czarnecka swoją drogę naukową związała z Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Tu w 2004 roku ukończyła studia magisterskie (promotor pracy magisterskiej: prof. dr hab. Karol Poznański), tu także po ośmiu latach, w 2012 roku uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w dziedzinie pedagogiki na podstawie rozprawy „Szkolnictwo specjalne dla głuchych w Polsce po II wojnie światowej (1945-1991). Potrzeby społeczne a edukacyjne realia” (promotor: prof. Karol Poznański, recenzenci: prof. dr hab. Elwira Kryńska, dr hab. Małgorzata Kupisiewicz, prof. APS).

W międzyczasie podjęła i w 2006 roku ukończyła studia podyplomowe z zakresu historii (Uniwersytet Warszawski, promotor pracy: prof. dr hab. Romuald Turkowski), co należy uznać za ważny krok w rozwoju zawodowym w kontekście dociekań naukowych prowadzonych przez Habilitantkę.

Dr Iwona Czarnecka od roku 2004 do chwili obecnej jest nauczycielem akademickim z Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Równolegle w różnych okresach współpracowała też w tym samym charakterze również z innymi warszawskimi szkołami wyższymi (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Warszawie, Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Za swoją działalność pedagogiczną otrzymała już przed dekadą Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Na dotychczasowy dorobek publikacyjny Habilitantki składa się łącznie z blisko trzydzieści publikacji naukowych (dwadzieścia z nich opublikowano już po uzyskaniu stopnia naukowego doktora). Składają się nań:

1. jedna autorska monografia naukowa (wskazana jako osiągnięcie naukowe w postępowaniu habilitacyjnym),
2. osiem artykułów w krajowych czasopismach naukowych (w tym siedem po uzyskaniu doktoratu),
3. szesnaście rozdziałów w monografiach naukowych (dziesięć po doktoracie),
4. dwie współredakcje monografii naukowych (obie po doktoracie),
5. jedna bibliografia zawartości czasopisma (przed doktoratem, współautorstwo),
6. jedno sprawozdanie z konferencji.

Sumaryczna punktacja za wszystkie publikacje naukowe dr Iwony Czarneckiej (wg punktacji określonej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki) w chwili wysyłania wniosku i dokumentacji habilitacyjnej do Rady Doskonałości Naukowej wynosiła 646¹.

Autorka kilkunastokrotnie brała również udział w konferencjach naukowych upowszechniając wyniki własnych ustaleń badawczych, a także – w jednym przypadku – była promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim².

2. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się przez dr Iwonę Czarnecką o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Habilitantka jako główne osiągnięcie naukowe przedstawiła monografię naukową pt. „Rozwój szkolnictwa specjalnego w Polsce w latach 1918-1939 Realia a oczekiwania”, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2021 [ISBN 978-83-66879-13-3, e-book 978-83-66879-14-0].

Zgodnie z zapisem art. 219, ust. 1, pkt 2 lit.a Ustawie z dn. 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2022 r., poz. 574 z późn. zm.) monografia naukowa będąca podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego powinna być „wydana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit.a”. Ten warunek formalny został spełniony, gdyż Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej jest wymienione w Komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane

¹ Już po tym fakcie ukazały się dwie kolejne publikacje Habilitantki – w czasopismach „Studia z Teorii Wychowania” (100 pkt) i „Studia Paedagogica Ignatiana” (70 pkt). Tak się wg stanu na koniec sierpnia 2022 r. łączna punktacja wszystkich publikacji dr Iwony Czarneckiej wynosiła 816 pkt (wg punktacji MEiN).

² Promotorstwo pomocnicze w przewodzie doktorskim mgr. Zbigniewa Żółcińskiego (tytuł rozprawy: „Rola wychowawcza ojca w polskich rodzinach ziemiańskich w literaturze pedagogicznej oświecenia”, promotor: prof. dr hab. Hanna Markiewicz, obrona: 28 września 2016 r.).

monografie naukowe (załącznik do Komunikatu, poziom 1, poz. 23). Recenzentami wydawniczymi monografii były dr hab. Małgorzata Kupisiewicz, prof. APS oraz dr hab. Ewa Skrzetuska, prof. SGGW, czyli kolejny formalny warunek został spełniony.

Monografia dr Iwony Czarneckiej liczy łącznie 356 stron i składa się z sześciu rozdziałów, wprowadzenia, zakończenia, zestawienia bibliograficznego, spisów, indeksu nazwisk i zestawu kilkunastu ilustracji. Sam układ rozprawy należy uznać za właściwy, zaś wzbogacenie jej o dodatkowe elementy za celowe. W publikacji bowiem pojawiają się również 23 tabele, 43 wykresy, które umożliwiają lepszą recepcję wątków poruszanych przez Autorkę w kolejnych rozdziałach oraz 15 fotografii zamieszczonych końcu pracy (s. 349-356). Ważnym zabiegiem edytorskim było niewątpliwie wyposażenie monografii w liczący ponad pół tysiąca osób indeks nazwisk (s. 339-347). Wiele miejsca w publikacji zajmuje też bibliografia (s. 305-333). Daje ona możliwość wglądu w ogrom i różnorodność materiału badawczego, z którym musiała zmierzyć się Habilitantka w czasie przygotowywania opiniowanej rozprawy.

Przyjrzyjmy się założeniom metodologicznym, które Autorka przyjęła w czasie prac nad swoją monografią. Już na samym początku „Wprowadzenia” odnotowała Ona, że „głównym jej celem jest ukazanie stanu i rozwoju szkół specjalnych w Polsce w okresie międzywojennym w kontekście uwarunkowań polityczno-gospodarczych i potrzeb społecznych w zakresie kształcenia dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności – określanymi wówczas jako dzieci anormalne” (s. 9). Tak sformułowany cel ukierunkował przebieg przeprowadzonych badań i pozwolił na wyznaczenie szczegółowych kierunków dociekań, sformułowanie pytań badawczych oraz na dobór źródeł i opracowań, które zostaną wykorzystane przez Habilitantkę, by uzyskać na nie odpowiedzi.

Autorka wskazała, że szczegółowe analizy poprowadzone przez Nią w monografii dotyczą czterech głównych obszarów:

1. funkcjonowania szkół specjalnych dla poszczególnych grup dzieci anormalnych: głuchych, niewidomych, umysłowo upośledzonych oraz moralnie zaniedbanych,
2. organizacji wychowania i kształcenia specjalnego,
3. charakterystyki form i zasad kształcenia nauczycieli dla potrzeb szkolnictwa specjalnego,
4. działalności wybranych organizacji społecznych zajmujących się niesieniem pomocy dzieciom i młodzieży anormalnym (s. 9).

Znalazło to następnie swoje odzwierciedlenie w konstrukcji całej monografii. Zagadnienia te bowiem zostały szeroko zreferowane w czterech odrębnych rozdziałach: rozdziale 3 pt.

„Rozwój szkolnictwa specjalnego w okresie międzywojennym” (s. 84-157), rozdziale 4 pt. „Wychowanie i nauczanie dzieci i młodzieży anormalnych w latach 1918-1939” (s. 158-227), rozdziale 5 pt. „Kształcenie nauczycieli szkół specjalnych w czasach II Rzeczypospolitej” (s. 228-264) oraz rozdziale 6 pt. „Wybrane organizacje działające na rzecz dzieci anormalnych w okresie międzywojennym” (s. 265-300).³

Podstawowe pytania badawcze dr Iwona Czarnecka określiła zaś w następująco:

1. Jak postrzegane było szkolnictwo specjalne przez osoby zaangażowane w jego rozwój?
2. Jakie postulaty i potrzebę jakich zmian sygnalizowano?
3. W jakich działaniach i rozwiązaniach dostrzegano możliwość poprawy i większej skuteczności (ilościowej i jakościowej nauczania dzieci anormalnych)?

Odpowiedzi na tak sformułowane problemy dostarczane są czytelnikowi przez Autorkę „na bieżąco” we wszystkich czterech wyżej wymienionych rozdziałach, w których referuje Ona swoje ustalenia badawcze oraz w krótkim „Podsumowaniu”. Postawione pytania i uzyskane rozstrzygnięcia uprawniły też Ją do dodania do tytułu głównego monografii podtytułu „Realia a oczekiwania”, gdyż *de facto* w ramach wielu wątków podejmowanych w poszczególnych częściach rozprawy wyraźnie można dostrzec, co podkreśla także sama Habilitantka, że „obok rozwiązań praktycznych przedstawiono założenia teoretyczne dotyczące rozwoju szkolnictwa specjalnego, oczekiwania nauczycieli, mające na celu poprawę sytuacji edukacyjnej dzieci i młodzieży. Obok opisu rzeczywistej sytuacji przytoczono postulaty uwzględniające ówczesne spojrzenie na sprawy szkolnictwa specjalnego” (s. 9).

Trochę nazbyt lakonicznie Habilitantka odnosi się i w „Autoreferacie”, i we „Wprowadzeniu” do monografii, do samej obranej przez siebie metody. Odnotowuje, jedynie, że „praca dotyczy zagadnień historyczno-pedagogicznych. W związku z tym wybraną przeze mnie podstawową metodą badawczą była analiza tekstów źródłowych, ich uporządkowanie i interpretacja” (s. 10 „Wprowadzenia”). Następnie przechodzi do zreferowania, z jakich źródeł korzystała, wskazując na ich rodzaje/typy i charakter oraz na miejsca, w których przeprowadzona została kwerenda. Nieco szkoda, że Autorka nie rozwija tego wątku – np. o wskazanie, w jaki sposób podchodzi do weryfikacji treści poszczególnych źródeł, jak przeprowadza ich krytykę itd. W przynajmniej kilku fragmentach monografii widać też, że Habilitantka nie tylko – jak to określiła – analizuje, porządkuje i interpretuje teksty

---

³ Weźniej prezentację własnych ustaleń badawczych właściwie podbudowała zagadnieniami wprowadzającymi w podstawową problematykę monografii: przypomnieniem dziejów szkolnictwa specjalnego na ziemiach polskich do roku 1918 (głównie w oparciu o publikacje dotyczące zaboru rosyjskiego) – rozdział 1 (s. 19-57) oraz charakterystyką ogólnej organizacji szkolnictwa w okresie międzywojnia – rozdział 2 (s. 58-83).

źródłowe, ale też znacząco poszerza konteksty podjętej problematyki badawczej o wątki społeczne, polityczne, biograficzne zmierzając w stronę metodologii proponowanej współcześnie w ramach społecznej historii wychowania (por. np. opracowania Czesława Majorka czy Juliana Dybca). To jedynie drobna uwaga, nie zmieniająca pozytywnego wrażenia, jakie recenzent odnosi po zapoznaniu się z całokształtem założeń metodologicznych przyjętych przez dr Iwonę Czarnecką oraz wynikami, jakie w formie przedstawionej do oceny monografii naukowej przyniosła ich konsekwentna realizacja.

Oceniając całościowo wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego monografię naukową dr Iwony Czarneckiej recenzent chciałby podkreślić, że jest to wartościowa, oparta o obszerną i różnorodną podstawę źródłową rozprawa. Spełnia ona wymogi formalne i merytoryczne, by uznać ją za osiągnięcie wnoszące znaczący wkład w rozwój dyscypliny pedagogika.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego (publikacyjnego) Habilitantki

Jak wskazano wcześniej, na dorobek naukowy dr Iwony Czarneckiej – oprócz omówionej już w recenzji autorskiej monografii – składa się także 28 innych publikacji naukowych. 19 z nich przygotowano po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Dwie pozycje dorobku podoktorskiego stanowią redakcje naukowe wartościowych wieloautorskich monografii przygotowane wspólnie z prof. Hanną Markiewicz i wydane przez Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej w 2016 roku („Szkolnictwo, opieka i wychowanie w Królestwie Polskim od jego ustanowienia do odzyskania przez Polskę niepodległości 1815-1918” – 20 autorów) i w 2019 roku („Sto lat polskiej oświaty /1918-2018/ – 23 autorów”). Co warte dostrzeżenia, także wszystkie pozostałe publikacje Habilitantki ukazały się albo jako rozdziały wieloautorskich recenzowanych monografii opublikowanych przez wydawnictwa akademickie znanych uczelni (AI, APS, UJK, UŁ, UwB) lub rozpoznawalne wydawnictwa publikacji naukowych (Adam Marszałek – Toruń, Oficyna Wydawnicza Impuls – Kraków), albo jako artykuły w uznanych czasopismach krajowych („Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, „Forum Pedagogiczne”, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” /dwukrotnie/, „Studia Paedagogica Ignatiana”, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne” i „Studia z Teorii Wychowania” /trzykrotnie/). Świadczy to nie tylko o dobrej jakości merytorycznej samych tekstów przygotowywanych w kolejnych latach przez ich Autorkę, które wszak z powodzeniem przeszły procesy recenzyjne, ale też o widocznej u dr Iwony Czarneckiej świadomości konieczności właściwego doboru miejsc ich ogłaszania.

Na podstawie analizy treści poszczególnych rozdziałów w monografiach oraz artykułów w periodykach naukowych można w działalności naukowej dr Iwony Czarneckiej wyodrębnić jeszcze kilka innych niż ten, który pojawił się w głównym osiągnięciu naukowym, obszarów badawczych. Niemal wszystkie z tych kierunków badań zostały przez Habilitantkę podjęte jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora, a następnie były w kolejnych latach – już po doktoracie – znacząco rozwijane. Taki właśnie charakter mają cztery z pięciu wyłonionych obszarów:

- 1) Szkolnictwo specjalne dla dzieci z wadą słuchu.
- 2) Działalność wybranych organizacji na rzecz dzieci, młodzieży i dorosłych z wadą słuchu.
- 3) Opieka nad dzieckiem z wadą słuchu na łamach prasy.
- 4) Wychowanie i kształcenie dzieci i młodzieży na łamach pism pedagogicznych w latach 1918-1939.

Ad. 1) W ramach tego obszaru badań Habilitantka przygotowała cztery rozdziały w wieloautorskich monografiach. Dwa z nich opublikowała jeszcze przed doktoratem – pierwszy dotyczył funkcjonowania szkół dla niesłyszących i niedosłyszących dzieci w świetle materiałów archiwalnych Ministerstwa Edukacji Narodowej powstałych po roku 1967 („Wybrane problemy działalności szkół...”, Kraków 2010, 13 s.), drugi prezentował zarys historii kształcenia dzieci niesłyszących i słabosłyszących na ziemiach polskich od powołania do życia pijarskiego Instytutu Głuchoniemych w Szczuczynie do analizy sytuacji szkolnictwa dla dzieci z wadą słuchu w wieku XX („Być dzieckiem niesłyszącym i słabosłyszącym...”, Kielce 2012, 8 s.). Dwa kolejne szkice z tego cyklu ukazały się w roku 2018 i dotyczyły analizy historii dyskusji na temat sposobów porozumiewania się osób niesłyszących prowadzonych przez środowiska pedagogiczne/nauczycielskie i lekarskie („Spór o metodę – o sposobach porozumiewania się...”, Warszawa 2018, 20 s.) oraz realizacji w szkołach podstawowych dla niesłyszących dzieci założeń *Ustawy o rozwoju systemu oświaty i wychowania* z 15 lipca 1961 roku (Kielce 2018, 14 s.). Wszystkie cztery ułożone w tym obszarze szkice cechuje bogata podstawa źródłowa, przejrzysty wywód oraz mające uzasadnienie w źródłach próby wnioskowania. Na szczególną uwagę w tym obszarze badawczym zasługuje zdaniem recenzenta rozdział przygotowany przez dr Iwonę Czarnecką do warszawskiej monografii pod redakcją Jacka Kulbaki i Mieczysława Dudka z 2018 roku. Stanowi on bowiem szeroki przegląd przemian podejścia do tytułowego zagadnienia na przestrzeni dziejów, pokazując zarazem umiejętność tworzenia przez Habilitantkę dojrzałych syntez badanych zjawisk/procesów edukacyjnych i wychowawczych.

Ad. 2) Do tej grupy tematycznej należy zakwalifikować pięć publikacji powstałych na przestrzeni siedemnastu lat. Już w pierwszym przygotowanym przez siebie artykule Habilitantka poruszyła problematykę działań podejmowanych przez Sekcję Szkolnictwa Specjalnego Związku Nauczycielstwa Polskiego na rzecz osób niesłyszących i niedosłyszących w latach 1946-2001 („Działalność Sekcji...” – „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2005, nr 3-4, s. 169-184). Opublikowany w rok później rozdział w pracy zbiorowej dotyczył współdziałania wymienionej wyżej Sekcji z Polskim Związkiem Głuchych („Współpraca Polskiego Związku Głuchych z...”, Białystok 2006, 9 s.). Dr Iwona Czarnecka powróciła do problematyki historii Polskiego Związku Głuchych kilka lat później przygotowując spójny publikacyjny tryptyk, będący analizą dziejów tej organizacji od drugiej połowy lat 40 do połowy lat 80. XX wieku. Złożyły się nań rozdział w wieloautorskiej monografii obejmujący analizę działalności Związku w latach 1946-1965 (Warszawa 2013, 15 s.), obszerny artykuł prezentujący jego historię w okresie 1966-1981 („Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne” 2016, nr 2, s. 6-40) oraz kolejny artykuł ukazujący losy PZG w czasach stanu wojennego („Forum Pedagogiczne” 2021, nr 2, s. 239-255). Obszerność wątków oraz stopień pogłębienia problematyki skłaniają do refleksji, że Habilitantka jest obecnie bodajże najbardziej cenionym znawcą dziejów Polskiego Związku Głuchych w II połowie XX stulecia wśród polskich historyków wychowania.

Ad. 3) Do trzeciego obszaru zaliczyć można cztery rozdziały w monografiach wieloautorskich, dotyczące: analizy i oceny dorobku w zakresie wychowania i nauczania dzieci z wadą słuchu kobiet publikujących na łamach czasopisma „Szkoła Specjalna” w II Rzeczypospolitej i w okresie PRL-u („Kobiety piszące o wychowaniu...”, Białystok 2012, 16 s.), relacji słyszących rodziców z niesłyszącym dzieckiem i rodziców niesłyszących z dzieckiem słyszącym w świetle publikacji na łamach czasopisma „Świat Głuchych” („Relacje rodzice-dzieci...”, Łódź 2018, 10 s.), problematyki opieki nad dzieckiem poruszanej na łamach czasopism „Świat Głuchych” i „Świat Ciszy” („Opieka nad dzieckiem...”, Białystok 2017, 16 s.) oraz sytuacji szkolnictwa specjalnego w okresie II Rzeczypospolitej w świetle publikacji na łamach wybranych czasopism z zakresu pedagogiki specjalnej („Sytuacja dziecka anormalnego w Polsce międzywojennej”, Białystok 2021, 28 s.). Podczas analizy zawartości publikacji i z tego obszaru badawczego dostrzec można szeroką podstawę źródłową prowadzonych rozważań oraz sposób budowania narracji, który pokazuje, że Habilitantka dobrze operuje warsztatem metodologicznym właściwym dla współczesnego historyka oświaty.

Ad. 4) Czwarty z kierunków badań dr Iwony Czarneckiej obejmuje pięć kolejnych publikacji.⁴ Dotyczą one różnych zagadnień, pojawiających się na łamach wybranych polskich czasopism pedagogicznych okresu międzywojnia – wychowania patriotycznego na łamach kwartalnika „Zręb” („Poglądy na temat wychowania patriotycznego...”, Białystok 2009, 6 s.), zagadnień nauczania i wychowania na łamach miesięcznika „Praca Szkolna”, będącego dodatkiem do związkowego „Głosu Nauczycielskiego” („Nauczanie i wychowanie w okresie międzywojennym...” – rozdział w monografii pod współredakcją Habilitantki, Warszawa 2019, 14 s.) oraz opublikowany w ostatnich kilkunastu miesiącach na łamach wysoko punktowanego przez MEiN kwartalnika trzyczęściowy cykl artykułów poświęcony nauczaniu historii w szkole po reformie J. Jędrzejewicza w świetle publikacji ukazujących na łamach kwartalnika PTH „Wiadomości Historyczno-Dydaktyczne”, w którym dr Iwona Czarnecka poddała kolejno analizie zagadnienie nowych programów do gimnazjum („Program nauczania historii gimnazjów...” – „Studia z Teorii Wychowania”, 2021, nr 3, s. 291-310), nowych programów do liceów ogólnokształcących („Program nauczania historii liceów...” – „Studia z Teorii Wychowania” 2021, s. 183-197) oraz przygotowania do pracy w polskiej szkole lat 30. XX wieku nauczycieli historii („Opinie na temat przygotowania nauczycieli historii...” – „Studia z Teorii Wychowania” 2022, nr 1, s. 141-150⁵ *ten artykuł ukazał się już po wysłaniu wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego do RDN*). I właśnie badania nad programowo-pedeutologicznymi aspektami nauczania historii w pojędrzejewiczowskim ogólnokształcącym szkolnictwie średnim w II RP stanowią najbardziej znaczący dorobek Habilitantki w tym obszarze jej badań.

Piąty – poza tym wskazanym jako główne osiągnięcie naukowe – obszar badań dr Iwony Czarneckiej dotyczy szeroko rozumianej biografistyki i pojawił się już po doktoracie. Obejmuje on w sumie cztery dotychczas opublikowane szkice, w których Autorka zaprezentowała sylwetki i dorobek dyrektorów Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie – Jana Papłońskiego (1819-1885) (dwukrotnie – w różnych ujęciach w rozdziałach wieloautorskich monografii wydanych przez Wydawnictwo APS w 2014 roku /„Jan Papłoński – o wychowaniu i wychowawcy...”, 8 s./ i w 2016 roku /Jan Papłoński – rektor Warszawskiego Instytutu...”, 11 s./ oraz Aleksandra Manczarskiego („Aleksander Manczarski /1863-1946/ i jego

---

⁴ Sama Autorka zalicza do tej grupy także swój artykuł z 2008 roku nt. poglądów przedstawicieli różnych odłamów polskiego ruchu ludowego nt. reformy oświaty J. Jędrzejewicza prezentowanych w latach 1932-1933 na łamach „Zielonego Sztandaru”, „Piasta”, „Wici” i „Wyzwolenia” opublikowany w „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym” (nr 1-2, s. 37-54), mimo iż *de facto* periodyki te nie były czasopismami pedagogicznymi.

⁵ Ten artykuł ukazał się już po wysłaniu wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego do Rady Dyscypliny Naukowej przez Habilitantkę.

poglądy...”, Kraków 2018, 22 s.) oraz artykuł poświęcony sylwetce brytyjskiej pedagog Charlotte Mason (1842-1923) i jej coraz bardziej popularnej także wśród polskich zwolenników wychowania (domowego) metodzie 20 zasad („Charlotte Mason...” – „Acta Universitatis Nicolae Copernici. Pedagogika” 2021, nr 2, s. 117-133).

Podsumowując ocenę pozostałego dorobku naukowego (publikacyjnego) dr Iwony Czarneckiej – innego niż wskazane we „Wniosku...” główne osiągnięcie – należy stwierdzić, że widać wyraźny rozwój naukowy Autorki na przestrzeni kilkunastu lat Jej pracy badawczej. Zwraca uwagę zwłaszcza dojrzałość narracji i sposobów wnioskowania prezentowana w rozdziałach w monografiach i artykułach przygotowywanych do druku w ostatnich latach. Badaczka, podobnie jak w swojej monografii habilitacyjnej, bazuje w dużej mierze na źródłach (archiwalnych i drukowanych), co stanowi walor Jej publikacji. Co warte zaznaczenia, można w dorobku dr Iwony Czarneckiej wyodrębnić, jak wskazano wyżej, przynajmniej kilka różnych rozwijanych przez Nią kierunków dociekań badawczych, które warto kontynuować w przyszłości (*zapewne także w kierunku przyszłego umiędzynarodowienia ich wyników*). Oceniając całościowo inny niż główne osiągnięcie dorobek Habilitantki recenzent stwierdza więc, że i ilościowo, i merytorycznie spełnia on standardy wymagań stawiane kandydatom do uzyskania akademickiego statusu samodzielnego pracownika nauki.

4. Ocena innych aspektów działalności akademickiej dr Iwony Czarneckiej

- a) Analizę innych aspektów aktywności akademickiej Habilitantki recenzent zaczyna od przyjrzenia się działalności dydaktycznej. I tak, dr Iwona Czarnecka realizuje w macierzystej Uczelni szereg zajęć dydaktycznych z zakresu szeroko rozumianej historii wychowania i pedagogiki specjalnej. Od początku swojego zatrudnienia w Akademii Pedagogiki Specjalnej prowadzi ćwiczenia z różnych obszarów przynależnych do obszarów problemowych dziejów wychowania (historia wychowania, historia kształcenia specjalnego, historia myśli i praktyki wychowania, geneza i rozwój oświaty dorosłych) i pedagogiki specjalnej (pedagogika specjalna, surdopedagogika). Od roku akademickiego, w którym uzyskała stopień doktora, podjęła również wykłady (surdopedagogika, szkolnictwo specjalne w Polsce w teorii i praktyce w okresie dwudziestolecia międzywojennego). Habilitantce powierzane są również seminaria – najpierw licencjackie, a od jesieni 2020 roku regularnie seminaria magisterskie oraz prowadzenie innych zajęć (jak np. warsztat pedagogiczny pt. „Komunikacja alternatywna i wspomagająca w pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami”).

Oceniając tę sferę aktywności dr I. Czarneckiej warto zwrócić również uwagę na kilkunastoletnie doświadczenia zdobyte przez Nią w ramach współpracy w charakterze nauczyciela akademickiego z innymi warszawskimi uczelniami – dwiema niepublicznymi (WSP w Warszawie, UW im. M. Skłodowskiej-Curie) i jedną publiczną (UKSW). Powyższe uwagi pozwalają sformułować wniosek, że dr Iwona Czarnecka jest już w chwili obecnej doświadczonym dydaktykiem akademickim.

- b) Dr Iwona Czarnecka regularnie współpracuje „uczestnicząc przede wszystkim w seminariach i w konferencjach naukowych, a także w przygotowywaniu publikacji” („Autoreferat”, s. 11) z innymi historykami wychowania w ramach Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk – najpierw, od roku 2015 z Zespołem Historii Wychowania KNP PAN, zaś od roku 2020 z Sekcją Historii Nauk Pedagogicznych KNP PAN. Ta aktywność jest recenzentowi znana i oceniana pozytywnie. Habilitantka wskazuje także (tamże, s. 11), że od roku 2017 jest członkiem Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego.⁶
- c) Dr Iwona Czarnecka wzięła czynny udział łącznie w 14 konferencjach naukowych (w tym w siedmiu po uzyskaniu stopnia naukowego doktora) zorganizowanych przez zarówno przez własne środowisko naukowe (trzykrotnie), jak i inne ośrodki akademickie – w Białymstoku, w Gdańsku, w Kielcach, w Krakowie, w Łodzi i we Wrocławiu⁷, podczas których wygłosiła samodzielnie przygotowane referaty (w jednym przypadku, przed doktoratem – we współautorstwie). Trzy z nich (w tym dwie po doktoracie) miały charakter międzynarodowy. Mimo iż ilościowo aktywność konferencyjna dr Iwony Czarneckiej, zwłaszcza w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nie była zbyt duża a pewien niedosyt może budzić w tym obszarze również liczba przedsięwzięć o charakterze międzynarodowym, w sumie i ten obszar recenzent ocenia pozytywnie. Każdorazowo bowiem problematyka poruszana w referatach przez Habilitantkę odzwierciedlała kierunki Jej zainteresowań naukowych w istotny sposób wzbogacając merytorycznie przebieg obrad a same konferencje odbywały się w liczących się w kraju ośrodkach

---

⁶ Nieco brakuje w „Autoreferacie” informacji, na czym polega zaangażowanie Habilitantki w działalność tego naukowego stowarzyszenia.

⁷ W „Autoreferacie” pojawia się drobna nieścisłość w tym zakresie. Habilitantka wskazała bowiem na str. 12, że uczestniczyła również w konferencji organizowanej przez ukraiński Uniwersytet Jurija Fedkowicza w Czerwniowicach (chodzi niewątpliwie o Czerniowiecki Uniwersytet im. Jurija Fedkowycza w Czerniowcach), który jednak nie pojawia się w wykazie na str. 12-14.

akademickich, co z kolei można uznać za aktywność realizowaną „w więcej niż jednej uczelni” (zgodnie z wymogiem art. 219, ust. 1, pkt 3).

- d) Warto podkreślić, że w przypadku dwóch przedsięwzięć konferencyjnych zorganizowanych przez macierzystą Katedrę Historii Wychowania Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie w roku 2014 („Wokół myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida i pozytywizmu warszawskiego”) oraz w roku 2018 („Szkolnictwo, opieka i wychowanie w Polsce 1918-2018”) Habilitantka wniosła w nie także istotny wkład organizacyjny pełniąc rolę sekretarza konferencji.
- e) Dr Iwona Czarnecka nie poprzestaje w „Autoreferacie” na charakterystyce swoich dotychczasowych osiągnięć naukowych, ale także zarysowuje plany na przyszłość. Informuje na przykład o przygotowywaniu (wspólnie z dr. hab. Jackiem Kulbaką, prof. APS) albumu na stulecie istnienia własnej *Alma Mater*, co ukazuje Ją jako osobę podejmującą nie tylko zadania naukowe ale i organizacyjno-popularyzatorskie na rzecz promocji swojego środowiska akademickiego. W planach scharakteryzowanych przez Habilitantkę pojawiają się również wskazania trzech nowych interesujących poznawczo obszarów badawczych do ‘zagospodarowania’ w przyszłości: 1) wychowanie i nauczanie dzieci z niepełnosprawnościami po II wojnie światowej (co stanowiłoby w pewnym sensie rozwinięcie wątków podejmowanych już przez Nią w rozprawie doktorskiej), 2) rozwój szkolnictwa specjalnego poza granicami kraju w różnych okresach historycznych, 3) porównanie wcześniejszych i współczesnych poglądów na wychowanie i nauczanie domowe dzieci i młodzieży. Wskazuje to wyraźnie na chęć kontynuowania własnego rozwoju naukowego. Szczególnie drugi ze zgłoszonych obszarów pomógłby w przyszłości ‘umiędzynarodwić’ problematykę podejmowaną przez Habilitantkę i – być może – pozwoliłby nawiązać współpracę naukową także z badaczami z innych krajów⁸ (ale to oczywiście jedynie sugestia recenzenta, wykraczająca poza ramy zakreślone dla niniejszej recenzji).

---

⁸ Dr I. Czarnecka na str. 12 informuje, że przygotowała już do druku artykuł pt. „Kształcenie nauczycieli szkół specjalnych w wybranych krajach europejskich w okresie dwudziestolecia międzywojennego”. Może warto rozważyć, by opublikować go w języku angielskim w którymś z uznanych międzynarodowych periodyków z zakresu historii wychowania lub pedagogiki specjalnej.

WNIOSEK KOŃCOWY

Recenzent pozytywnie ocenia całokształt przedstawionego do oceny dorobku naukowego dr Iwony Czarneckiej. Wskazane przez Habilitantkę główne osiągnięcie naukowe – monografię naukową pt. „Rozwój szkolnictwa specjalnego w Polsce w latach 1918-1939 Realia a oczekiwania” (Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2021) uznaje on za rozprawę wnoszącą znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej pedagogika.

Dorobek naukowy i inne osiągnięcia dr Iwony Czarneckiej spełniają wymagania stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 i pkt 3 Ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2022 r., poz. 574 z późn.zm.).

Konkludując – recenzent **rekomenduje nadanie dr Iwonie Czarneckiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.**

---

dr hab. Tomasz Maliszewski, prof. AMW